

Inlägg i OBS Kulturkvarten, P1, Sveriges Radio, 070824

Jerker Söderlind

Ett samtida ryskt ordspråk lyder så här:

Kommunismen är den plågsammaste vägen, från kapitalism till kapitalism.

Ett ordspråk som beskriver **stadsplaneringens** historia kan låta så här:

Modernismen är den plågsammaste vägen, från staden till staden.

Kommunismen i politiken och **modernismen** i stadsplaneringen är två katastrofer som drabbat mänskligheten under 1900-talet. Två **ideologier** som föraktar det människor efterfrågar. Båda bygger på elitens makt. Båda har sina nostalgiska försvarare. Och båda är passerade av dagens samhällsutveckling.

Låt mig förklara.

Kommunismen ville skapa helt nytt **samhälle** för en helt ny **människa**. Den startade med revolutionen i Ryssland 1917 och kollapsade 1989 när berlinmuren föll.

Modernismen i stadsplaneringen ville skapa en ny sorts **stad** för en ny sorts **människa**. Den började i Sverige 1930 på stockholmsutställningen där funktionalismen lanserades. Den sista spiken i den svenska modernismens kista sattes i Dagens Nyheter den 16 augusti i år.

Båda dessa ideologier föll för att människor var missnöjda. De vägrade att bli den nya sorts människa som profeterna hoppats på. Så, låt oss se på staden. Hur ser **efterfrågan** ut?

En bostadsrätt på tre rum och kök, på 75 kvadratmeter och en månadsavgift på knappt 4 000 kronor kostade i början av sommaren 750 000 kronor. Om den låg i miljonprogramsområdet Akalla norr om Stockholms city. En exakt lika stor lägenhet, med samma månadsavgift såldes i början av sommaren för 3,5 miljoner kronor. Om den låg på Kungsholmen. Alltså i Stockholms innerstad.

Detta är **fakta**. **Inte** ideologi. Människor betalar mer än 4 gånger så mycket för en lägenhet i innerstaden än för en lägenhet i ett miljonprogramsområde.

Jag brukar kalla mig **marknads-urbanist**. Det betyder att vi ska planera städer utifrån **efterfrågan**. Utifrån vad företag och människor vill ha, tycker är praktiskt och trevligt. **Inte** utifrån ideologi.

Och här har vi ett **problem**. Modernisterna, som ofta var arkitekter, införde ett nytt sätt att bygga städer. Tät innerstad, brokiga villasamhällen, brusande stadsgator med blandad trafik skulle bort. Sedan 1930-talet har vi inte byggt en enda stadsdel i hela landet som Kungsholmen i Stockholms innerstad. Och inga trevliga trädgårdsstäder med strandpromenader heller, eftersom det sedan 1950-talet varit förbjudet att bygga närmare än hundra meter längs vattnet.

Om det råder **brist** på någonting som människor efterfrågar kan två saker hända. I en **marknadsekonomi** tillverkar man mer av det folk efterfrågar och priserna hålls nere.

I en **planeekonomi** struntar man i vad folk vill ha. Om det är ont om saker som folk efterfrågar – och man inte får tillverka det - blir priset högt. Ungefär som det var med jeans och tuggummi i det gamla Sovjet.

Det är orsaken till att våra städer blir allt mer segregerade. Det är bara de rikaste som får plats i det fåtal stadsdelar som byggdes **före** modernismen.

Det är också orsaken till att det finns något som kallas **ny-urbanism** i Amerika. I USA styrs byggandet mindre av regler, mer av **efterfrågan**. Stadsdelar som liknar tät innerstad eller sekelskiftets trädgårdsstäder, med gångavstånd till skola och affär i stället för långa bilresor, de är mer efterfrågade. Alltså bygger man det.

Och, får marknadsekonomin blomma fritt, kommer historien om mobiltelefonerna att upprepa sig. Från att ha kallats lyx och ”yuppienalle” blev mobilen en vardagsvara. Så kan det bli med städer också.

I Sverige finns ett fåtal **modernister** som hyllar arvet från funktionalismen och den store profeten Corbusier som ville riva alla innerstäder.

De tror att en kritik av miljonprogrammet är samma sak som att kritisera miljonprogrammets **invånare**. Det är självklart löjligt. Att kritisera Stalin och kommunismen betyder **inte** att man föraktar det ryska folket.

Modernisterna är också provocerade av att det byggs **nya** stadsdelar som liknar **gamla** stadsdelar. Alltså - stadsdelar som folk gillar... Jakriborg i Skåne och Järla Sjö i Nacka är några exempel. De **provoceras** av att Stockholms politiker beslutat bygga nya attraktiva stadsdelar i förorten. Att bygga innerstad igen...

Mest provocerade borde modernisterna bli av en artikel på DN Debatt den 16 augusti i år, undertecknad av generaldirektörerna för Vägverket, Banverket och Boverket.

Rubriken löd: ”Bygg tätare i storstäderna så minskar växthusgaserna”. De förespråkade en mer blandad, tät och integrerad stad med bättre kollektivtrafik och effektivare avloppsrening. Den skulle ta mindre naturmark i anspråk och bli mer **hållbar**.

Därför finns inte i Sverige en rörelse typ den amerikanska ny-urbanismen. Eftersom de tre viktigaste generaldirektörerna säger samma sak som amerikanerna:

Modernismen har misslyckats. Dess ideologi måste överges. Och reglerna ändras.

Alltså. Vi ska bygga den stad som människor vill ha – **både** efterfrågad **och** hållbar.

Jerker Söderlind
Stadsforskare vid KTH Samhällsbyggnad